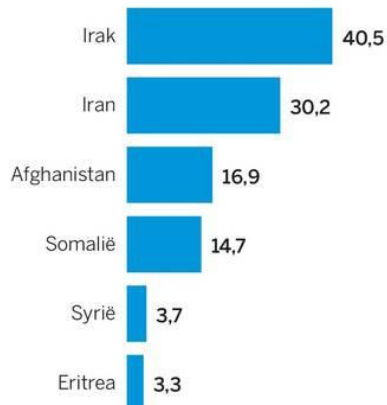

Uitgeprocedeerde asielzoekers en terugkeer: dilemma's
Bron: Volkskrant 18-6-19

Gros uitgeprocedeerden laat zich niet uitzetten

HOOGSTE TERUGKEER ONDER IRAKEZEN

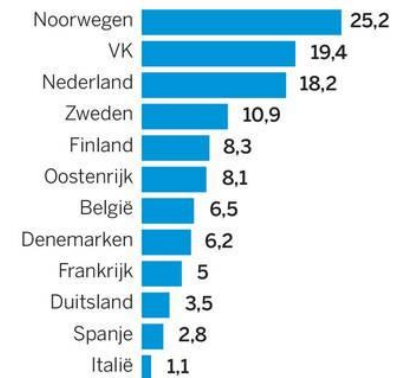
Percentage afgewezen asielzoekers
dat Nederland verlaat

180619 © de Volkskrant. Bron: Rijksoverheid

NOORWEGEN HEEFT HOOGSTE AANDEEL TERUGKEERDERS

Percentage afgewezen asielzoekers
dat land verlaat

180619 © de Volkskrant. Bron: Rijksoverheid

Uitgeprocedeerde asielzoekers laten zich nauwelijks uitzetten, ook in landen met een sterk ontwikkeld terugkeerbeleid. Van de onderzochte groep verliet minder dan één op de vijf aantoonbaar ons land, in Duitsland is dit zelfs minder dan één op de dertig.

IRENE DE ZWAAN

Dat blijkt uit een vergelijkend onderzoek waarbij voor het eerst is gekeken naar het terugkeerbeleid en de terugkeercijfers van zes veel voorkomende nationaliteiten in twaalf Europese landen. Nederland staat met een terugkeerpercentage van 18 procent op de derde plek. Het onderzoek is uitgevoerd door migratiedeskundigen Arjen Leerkes (Universiteit Maastricht) en Marieke van Houte (Erasmus Universiteit), in opdracht van commissie-Van Zwol. Die publiceerde onlangs haar bevindingen over de vraag waarom het gros van de uitgeprocedeerde asielzoekers in Nederland blijft hangen, veelal in de illegaliteit.

De cijfers, uit de periode 2013 tot 2017, laten zien dat uitgeprocedeerden zelfs in landen met een sterk ontwikkeld terugkeerbeleid beperkt terugkeren naar hun land van herkomst. Nederland vergoedt vliegtickets voor terugkeerders, geeft geld mee voor reïntegratie en zet counselors in die helpen nadenken over wat mensen na terugkeer gaan doen.

'Toch keert het merendeel niet aantoonbaar terug', zegt Leerkes. 'De bereidheid hiervoor ontbreekt. Soms hebben uitgeprocedeerden daar zwaarwegende redenen voor zoals armoede, onveiligheid of het feit dat ze veel hebben geïnvesteerd om naar Nederland te komen. Bovendien nemen niet alle herkomstlanden ongedocumenteerden zomaar terug.'

Uit cijfers van de Dienst Terugkeer en Vertrek, opgevraagd door De Telegraaf, blijkt dat pogingen om ongewenste vreemdelingen terug te sturen de afgelopen vijf jaar meer dan tienduizend keer mislukten. In veel gevallen omdat het herkomstland weigerde de persoon terug te nemen of simpelweg niet reageerde op een terugkeerverzoek.

Noorwegen heeft met 25 procent het hoogste terugkeerpercentage. Het land kent net als Nederland een ontmoedigingsbeleid voor mensen zonder verblijfsvergunning. Daarnaast heeft Noorwegen ambtenaren in dienst van ambassades in verschillende herkomstlanden, die ervoor zorgen dat de terugkeer soepel verloopt. Ook het Verenigd Koninkrijk (19 procent, tweede plek) heeft relatief veel terugkeerders. Het land onderhoudt goede diplomatieke relaties met herkomstlanden en begeleidt asielzoekers vanaf het begin voor op mogelijke

terugkeer.

Italië (1 procent) en Spanje (3) staan onder aan de ladder. Kerken en ngo's zijn in deze landen sterk betrokken bij de opvang van uitgeprocedeerden, wat ertoe leidt dat ze minder snel vertrekken, stellen de onderzoekers. Ook kunnen uitgeprocedeerden in Zuid-Europa relatief makkelijk zwart werken, waardoor ze zelfs zonder verblijfsvergunning in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.

Opvallend is het lage terugkeerpercentage van Duitsland: 3,5 procent. Het land kent een 'gedoogbeleid' voor uitgeprocedeerden: anders dan in Nederland mogen ze in asielzoekerscentra blijven wonen, krijgen ze een maandelijkse toelage en mogen ze onder voorwaarden werken. Diegenen die goed presteren en zichzelf financieel kunnen bedruipen, maken alsnog kans op een verblijfsvergunning.

Voor de Nederlandse politiek is een dergelijk model vooralsnog ondenkbaar. Het beleid is er afgelopen jaren juist op gericht om het verblijf voor uitgeprocedeerden zo onaantrekkelijk mogelijk te maken, onder meer door beperkte en sobere opvang te bieden.

Critici stellen dat dit beleid averechts werkt. 'Als uitgeprocedeerden op straat terechtkomen, zijn ze alleen nog maar bezig met overleven', zegt Rian Ederveen, coördinator van het Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt.

Pagina 7: wat te doen als ze niet terugkeren?

Vervolg pagina 7:

Ontmoedigen of gedogen

Uitgeprocedeerde asielzoekers

Wat te doen met uitgeprocedeerde asielzoekers die niet terugkeren? Het ene land zet ze weg in afgelegen asielzoekerscentra, het andere biedt ze kans op werk en studie.

De voor- en nadelen op een rij.

IRENE DE ZWAAN

Jongentje wordt gefouilleerd in uitzetcentrum Rotterdam, april 2011. Foto Joost van den Broek

ONTMOEDIGEN

Wie in Noorwegen geen recht heeft op asiel, komt in een afgelegen asielzoekerscentrum terecht. De besneeuwde ijstoppen en fjorden vormen een indrukwekkend decor, maar de voorzieningen zijn er minimaal. Bovendien kan de vreemdelingenpolitie elk moment langskomen om de bewoners uit te zetten.

Deze vorm van huisvesting maakt onderdeel uit van het ontmoedigingsbeleid voor uitgeprocedeerden. De gedachte hierachter: wie buitengesloten wordt van de samenleving, zal eerder geneigd zijn terug te keren.

Nederland heeft te weinig grond beschikbaar om alle uitgeprocedeerden buiten het zicht te plaatsen, maar volgt verder dezelfde lijn als Noorwegen. De opvang is sober, uitgeprocedeerden mogen niet werken, geen opleiding volgen, ze krijgen weinig leefgeld en worden uitgesloten van de woningmarkt.

Beide landen hebben een relatief hoog terugkeerpercentage, blijkt uit een vergelijkend onderzoek naar het terugkeerbeleid en de terugkeercijfers in twaalf Europese landen, in opdracht van commissie-Van Zwol. Noorwegen staat met 25 procent op de eerste plaats, Nederland met 18 procent op de derde. De cijfers focussen zich op aantoonbaar vertrek onder zes veel voorkomende nationaliteiten.

Dat Noorwegen een hoger terugkeerpercentage dan Nederland heeft, zou er volgens hoogleraar migratie Arjen Leerkes (Universiteit Maastricht) mee te maken kunnen hebben dat de Noren nog een stapje verder gaan. Het land heeft ambtenaren in dienst van ambassades in de herkomstlanden, die ervoor zorgen dat terugkeer soepel verloopt.

Ook van andere landen zou Nederland wat kunnen opsteken. Zo worden uitgeprocedeerden in Zweden niet alleen uitgesloten van werk, maar ook van lidmaatschap van verenigingen als een sportclub. Alleen mensen met een persoonlijk registratienummer kunnen lid worden. Uitgeprocedeerden hebben er geen.

Zweden investeert daarnaast in transparante procedures. Het resultaat is dat asielzoekers snappen hoe het werkt, waardoor ze zich ook makkelijker neerleggen bij een negatief besluit van de rechter.

Het land heeft vergeleken met Nederland relatief veel vrijwillige terugkeerders en weinig gedwongen uitzettingen, maar het totale terugkeerpercentage is met 11 procent lager dan in Nederland.

Het laat volgens Arjen Leerkes zien dat een sterk ontwikkeld terugkeerbeleid maar in beperkte mate effect heeft. 'Feit is dat in alle onderzochte landen een grote groep overblijft die niet terugkeert. Sommigen willen wel, maar hebben niet de juiste papieren of het land van herkomst neemt ze niet terug.'

Die trend is al langer zichtbaar. 'In de jaren negentig was het voor illegalen nog mogelijk om een huis te huren, een bankrekening te openen en sociale premies te betalen', zegt Martijn Stronks, verbonden aan de Vrije Universiteit en gespecialiseerd in migratierecht. 'De mogelijkheden voor mensen zonder verblijfsstatus om een volwaardig leven te kunnen leiden zijn de laatste jaren steeds meer uitgeknepen. Toch zijn er nu naar schatting nog net zoveel illegalen als toen.'

De politiek is niet in staat om een succesvol uitzetbeleid voor illegalen te bewerkstelligen, vervolgt Stronks. 'Ze staan machteloos. De schuld wordt bij de vreemdeling gelegd. Het is hun verantwoordelijkheid om terug te keren. Dat heeft iets weg van stampvoeterij: je komt tot de conclusie dat streng beleid maar ten dele werkt en dan is het ineens de schuld van de ander.'

GEDOGEN

Waar de meeste Noordwest-Europese landen streven naar een ontmoedigingsbeleid voor uitgeprocedeerde asielzoekers, gooit Duitsland het over een heel andere boeg.

Uitgeprocedeerden mogen in asielzoekerscentra blijven wonen, krijgen een (vergeleken met

Nederland) royale maandelijkse toelage en mogen onder voorwaarden studeren en werken. Wie goed presteert, maakt alsnog kans op een verblijfsvergunning.

Een dergelijk model zou ook in Nederland goed kunnen werken, denkt Rian Ederveen, coördinator van het Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt (LOS). 'Je krijgt er actieve burgers voor terug, die kansen krijgen om zichzelf te bewijzen in een samenleving. Als uitgeprocedeerden alleen maar mogen eten, drinken en slapen, is het heel lastig om ze te motiveren terug te keren. De prioriteit ligt dan bij overleven.'

Uitgeprocedeerde asielzoekers lopen volgens Ederveen het risico om in een uiterst kwetsbare positie terecht te komen. 'Als je deze mensen op straat zet, dan zullen ze een andere plek vinden om te slapen. Ze komen bijvoorbeeld bij landgenoten terecht die er seksuele diensten of hulp in de huishouding voor terug willen.'

Het Duitse model laat volgens Peter Rodrigues, hoogleraar immigratierecht (Universiteit Leiden) zien dat uitgeprocedeerden zich wel degelijk nuttig kunnen maken. 'Ze profiteren van het huidige tekort in Duitsland aan ongeschoolde werknemers.' Ook Nederland zou hier (met het zicht op minder Poolse arbeiders in de toekomst) voordeel uit kunnen halen.

Een keerzijde is dat uitgeprocedeerden bij gunstige omstandigheden nog minder gemotiveerd zijn om terug te keren. Het terugkeerpercentage is in Duitsland met 3,5 procent opvallend laag. Ook kan een gedoogbeleid zorgen voor het welbekende 'waterbedeffect': asielzoekers kiezen voor landen waar de omstandigheden het gunstigst zijn en de procedures het minst streng.

In Nederland richt de politieke discussie zich vooral op strengere maatregelen voor overlastgevende veiligelanders, die geen kans maken op een verblijfsvergunning. De groep is een stuk diffuser, stelt Martijn Stronks (Vrije Universiteit). Zo gaat het adagium 'hoe strenger het uitzetbeleid, hoe beter' bijvoorbeeld niet op voor de illegaal in Nederland verblijvende Ghanezen en Filipijnen. 'Uit onderzoek blijkt dat Nederlanders illegalen toelaten tot het intiemste deel van hun leven: hun huishouden, waar ze als schoonmaker worden ingezet.'

Staar je niet blind op de cijfers, luidt zijn advies. 'We moeten proberen onder ogen te zien hoe complex het probleem is.'